
Nowy Świat

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Śródmieście Południowe Śródmieście Północne

Atrybuty: Nazwy własne Nazwy geograficzne Nazwy charakteryzujące

Rok utworzenia nazwy: Około 1640 r.

Opis

Za murami Starej Warszawy w stronę Wilanowa powstawały nowe jurydyki, taki **Nowy Świat** się zaczynał...

Ciekawostki

Nowy Świat powstał z dawnego traktu do Czerska, potem do Krakowa. Od połowy XVII w. powstawały wokół traktu jurydyki: Szpitalna św. Ducha (1639, choć osadnictwo pojawiło się tu 100 lat później), Tamka-Kałęczyn (1659), Aleksandria (1670), Bożydar-Kałęczyn (1702), Ordynackie (1739). Mieszkali tu ogrodnicy i rzemieślnicy, w drewnianych domkach. W XVIII w. pobudowano tu pałace, a w połowie stulecia ulicę wybrukowano. 17.04.1794 rozegrała się tu jedna z pierwszych bitew powstania kościuszkowskiego, kiedy ulicą maszerował w kierunku zamku regiment piechoty im. Działyńskich, który rozgromił wojsko rosyjskie. W latach 1816-29 stare, drewniane chałupy zastępowano klasycystycznymi kamienicami ze sklepami i restauracjami w parterze, luksusowe apartamenty na piętrze i zwykle mieszkania na drugim. W 1840 ułożono chodniki, w 1858 zainstalowano oświetlenie gazowe, w 1881 puszczono tędy tramwaj konny, zastępując go w 1908 elektrycznym. W 1907-8 ulice wybrukowano drewnianą kostką australijską. Na przełomie XIX i XX w. otwarto wiele sklepów, restauracji, bawarii do których uczęszczała śmietanka towarzyska Warszawy. Działo tu wiele bardzo popularnych teatrzyków podwórkowych. W 1905 odbyła się tu jedna z bardziej krwawych demonstracji, rozbijając witrynę rosyjskiego sklepu z butami i wynosząc towar. Do ataku ruszyła wtedy kawaleria, tratując ludzi i niszcząc ulicę. W 1916 przeszedł ulicą potężny pochód trzeciomajowy, a w 1918 tutaj rozbrajano niemieckich żołnierzy i proklamowano niepodległą Polskę. W 1931 puszczono ulicą eksperymentalnie autobus linii „B”, a na skrzyżowaniu z Chmielną zainstalowano światła: szofer, aby przejechać musiał pociągnąć za specjalny sznurek i światło zielone się zapalało. Potem automatycznie gasło. Przed pałacem Staszica działał postój szatowników kapusty i posłańców. W czasie wojny przejęto tu 2 samochody osobowe, które przekazano do bazy na Woli i używane były przez Batalion parasol, np. do zamachu na Kutscherę). Po wojnie ocalała tylko

oficyna Pałacu Branickich z apteką i kamienice nr 1, 5, 7, 9, 12, 14. Po wojnie pozostało jedynie 6 domów, zlikwidowano tramwaje, zastępując je autobusami. Dziś ulica jest odnowiona, mieszczą się tu z powrotem restauracje i kawiarnie. Powojenną odbudowę kierowali Mieczysław Kuźma i Zygmunt Stępiński.

Stan obecny:

Nr 1: **kamienica Strońskiego.** Powstała w 1784 wg proj. prawdopodobnie Szymona Bogumiła Zuga. Choć budynek miał 2 pietra, jeszcze 6 lat później zamieszkał tylko parter, bo brakowało na okna i wykończenie góry. W poł. XIX w. działał tu skład win i korzeni Leona Stalińskiego, a także sklep z wędlinami Marcina Rudla. Pod koniec XIX w. mieścił się tu sklep winno-kolonialny. W 1914 działał tu skład papieru Ad Astra, sklep z materiałami piśmienniczymi M. Służewskiej i kantor firmy Gliński & Hirsberg, producentów betonu i asfaltu. W latach '30 XX w. mieścił się tu sklep winno-kolonialny Władysława Grochowskiego, zamieniony ok. 1939 na cukiernię Żmijewskiego, skład papieru Ad Astra, sklep z konfekcją Chaima Szterngolda, w podwórzu działał sklep z obuwiem Jana Bocheńskiego i Franciszka Raczka. Na piętrze mieściła się Komenda Policji Państwowej na Powiat Warszawski i redakcja Zagadnienia Rasy. W 1944 dom spłonął, ale ocalały autentyczne mury z dekoracją.

Nr 2: **kamienica Natansona.** Pierwsza kamienica stanęła tu w 1820 dla Szymona Manugiewicza, zapewne wg proj. Lessla. Pod koniec XIX w. mieścił się tu sklep winno-kolonialny. Nowy budynek powstał w 1913 wg proj. Juliusza Nagórskiego dla żydowskiej rodziny Natansonów: bankierów, księgarzy i wydawców. Natansonowie dali pieniądze m.in. na pomnik Mickiewicza, szpital na Czystem i kasę im. Mianowskiego. Po 1945 usunięto z fasady piękne zdobienia. Miano ją wyburzyć, by osłonić widok na Dom Partii.

Nr 3: **kamienica.** Przed I wojną mieścił się tu sklep z wyrobami blaszanymi A. Mrozińskiego, później sklep z galanterią damską F. Bielickiego. W 1931 dom rozebrano i do 1933 postawiono nową kamienicę wg proj. Jerzego Gelbarda i Romana Sigalina. Mieściły się tu lokal rozrywkowy z dansingiem Paradis, gdzie grali m.in. Artur Gold i Jerzy Petersburski, śpiewała Wiera Gran. Lokal popularny był wśród oficerów i zakochanych par, miał dwie kondygnacje - na górnej znajdowała się łoża, z której można było obserwować tańczących na niższym piętrze. W 1935 klub ogłaszał występy światowej sławy artystki baletowej Edith Zeisler z zespołem. W godz. 18-23 odbywały się tu tzw. „fajfy”, a po nich do rana dansingi. Dziś mieści się tu klub Melodia, kontynuujący tradycje Paradisu.

Nr 4: **kamienica Pajkowskiego.** Mieszkał tu wraz z rodziną Jan Ferdynand Krethlow (1767-1842) - kierownik działającej w latach 1815-1831 (mimo permanentnego braku studentów!!) Katedry Sztuczności Uniwersytetu Warszawskiego i profesor miedziorytnictwa Instytutu Głuchoniemych. W 1882 podwyższono kamienicę o piętro wg proj. Adolfa Schimmelpfenniga. W 1918 działał tu bar Zygmunta Mazurkiewicza. W 1922 dobudowano piętro i dano nowe ozdoby wg proj. Juliusza Dzierżanowskiego. Właścicielem został Państwowy Monopol Tytoniowy. Później, w latach '30 istniała tu cukiernia Bronisława Żmijewskiego, przeniesiona później pod nr 1, sklep muzyczny Mieczysława Ostrochulskiego, sklep z galanterią Bronisławy Balasińskiej, sklep bławatny z jedwabiami i koronkami M. Efraima.

Nr 5: **kamienica Pusłowskich.** Do 1876 działało tu progimnazjum z internatem Jana Barszczewskiego, przeniesione w tym roku na Świętokrzyską. W 1912 powstał tu nowy budynek wg proj. Tadeusza Tołwińskiego i Franciszka Krzywdy-Polkowskiego. Działała tu Cafe-Restaurant Varsovie, skład naczyń kuchennych i kuchenek Edwarda Dusoge'a (w 1912 przeniosła się do nr 9) i zakład elektromechaniczny Strem Stanisława Straussa. W 1913 otwarto Salon Wytwornego Obuwia Józefa Kasprowicza. W latach '30 XX w. działała tu kawiarnia Varsovie, filia restauracji Pod Bukietem, firma Leonarda Krupki, handlująca samochodami i częściami zamiennymi.

Nr 6\12: **Dom Partii.** Powstał w latach 1948-51 wg planów Wacława Kłyszewskiego, Jerzego Mokszyńskiego i Eugeniusza Wierzbickiego. Mieścił się tu Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Funduszy dostarczało sprzedawanie cegiełek na budowę tego domu. Podobno łączy go podziemne przejście tajemne z Pałacem Kultury i Nauki. W 1989 umieszczono tu Giełdę, obecnie jest to Centrum Bankowo-Finansowe, decyzję podjął Tadeusz Mazowiecki. Dawne gabinety Gierka i Bieruta mieszczą dziś sale konferencyjne i biura. Na tyłach znajduje się lądowisko dla helikopterów.

~ **Dom Sierot i Ochrony dla chłopców.** (nr 6). Powstał w 1842 wg proj. Józefa Grzegorza Lessla dla Warszawskiego Towarzystwa Dobroczyńności. Było tu miejsce dla 90 chłopców, pierwszym dyrektorem został Stanisław Jachowicz. W 1871 zakład przeniesiono na ul. Freta, a do opuszczonego budynku wprowadził się III Oddział Straży Ogniowej. W 1873 z tyłu wzniesiono na zapleczu wieżyczkę - czatownię. W 1936 III Oddział Straży pożarnej przeniósł się na Polną 1. Po wojnie, w 1948, całkowicie zachowaną kamienicę rozebrano na budowę Domu Partii.

Nr 7: **kamienica Efrosa.** W XVIII w. mieścił się tu dwór księżnej Lubomirskiej. W kamienicy z pocz. XIX w. mieścił się browar Tomasza Siengielewicza. Kamienica powstała w 1878-9 wg proj. Adama Oczkowskiego, a robotami kierował Aleksander Woyde. Pod koniec XIX w. mieszkał tu architekt Adolf Woliński (1821-1895). W 1881 działał tu magazyn firmy Fanryki Kafli, Pieców Berlińskich i Kominków Augusta Haensla. Na pocz. XX w. działały tu sklep firmy z wyrobami bawełnianymi Towarzystwa Akcyjnego Zawiercie, księgarnia Ludwika Fiszera, magazyn kapeluszy damskich Sylla, sklep z czapkami G. Goldwassera, filia Złotego Uła, wytwórni słodczy. W latach '30 XX w. działał tu salon samochodowy Niktan, sprzedając wozy Auturn i autobusy Steward, oprócz tego mieściły się tu sklep z konfekcją damską Lucyny Sobocińskiej, skład apteczny z perfumeryą i kosmetykami J. Skotnickiego, cukiernia Zofii Wakarecy, skład wyrobów z bawełny firmy Zawiercie Zofii Dusoge i zakład fryzjerski Warszawskiej Spółki Fryzjerów. W trakcie odbudowy powojennej po zniszczeniach, zostawiono jedynie neobarokowy portal i 2 koszowe balkony.

~ Nr 8: **kamienica.** Mieszkał tu Józef Kalasanty Szaniawski (1764-1843), filozof, działacz polityczny, Dyrektor Generalny Wydziału Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Na pocz. XX w. mieściła się tu restauracja K. Tomaszewskiego, który postrzelił poprzedniego właściciela lokalu, Antoniego Grościckiego w czasie kłótni. W 1932 rozpadający się dom rozebrano, stawiając tu szkołę wg proj. Stanisława Tyrowicza i Tadeusza Ćwierdzińskiego, z tyłu ustanawiając ul. Muzealną, która już nie istnieje. Budynek poświęcono 23.11.1938, rozebrano zaś w dziesięć lat później pod budowę Domu Partii.

~ Nr 9: **kamienica Rembaczewskiego.** Powstała w 1835 wg proj. Corazziego. W poł. XIX w. działała tu traktiernia Antoniego Lipczyńskiego, a także mieszkał tu muzyk August Zymerman. W 1912 przeniósł się tu spod nr 5 skład naczyń kuchennych i kuchenek Edwarda Dusoge'a. Równocześnie działał tu magazyn mód Aux Quatre Saisons. W latach '30 XX w. działał tu sklep z obuwem Karola Górskiego i punkt sprzedaży samochodów Auto-Union.

~ **Dwór Żebry.** W XVIII w. mieścił się tu dwór Tomasza Żebry, osobistego lekarza królewskiego.

~ **Pałacyk Jerzego Augusta Mniszcha.** Powstał po 1762 na krawędzi skarpy, otoczony sporym ogrodem. Stał na rzucie prostokąta z ryzalitami po obu stronach. Miał 2 piętra. Po obu bokach stały oficyny połączone ćwierćkolistymi galeriami z osiową bramą. Pod koniec XVIII w. pałac przeszedł w ręce Szczęsnego Potockiego.

~ Nr 10: **Dworki Zygmunta Schickorra \ Sikorskiego.**

Nr 11\13: **Bank Gospodarstwa Krajowego.** W latach 1762-70 stał tu pałac wojewody sieradzkiego Wojciecha Opalińskiego. Od strony ulicy stały 2 oficyny. Miał jedno piętro. Mieściła się tu Dyrekcja Generalna Dróg i Mostów, gdzie mieszkali również jej dyrektorzy, m.in. Jarosław Christiani. W poł. XIX w. przebudowano północną elewację i umieszczono tu Zarząd XI Okręgu Komunikacji. W końcu

XIX w. działała tu najpopularniejsza mleczarnia „Nadświdrzańska”. Nazwana była tak dlatego, że właścicielem był niejaki Dłużewski, właściciel majątku Dłużewo nad Świdrem. Kelnerki w strojach krakowskich podawały ‘wiejską kawę’, chrupiące rogaliki... Latem wystawiano przed lokal stoliki, był tam basenik z fontanną. Na dole kawiarnia, na górze bilardy. Przychodziła tu głównie bohema. Znana była pewna anegdota związana z lokalem. Otóż przychodził tu pewien kawaler, uderzający w konkury do każdej z posażnych panien, z takim samym, zerowym skutkiem. Zwano go zresztą Rydwan-Serduszko. Pewnego dnia był tu i dowcipny młodzian z psem, którego przewrotnie nazwał „Łowca Posagów”. No więc woła młodzian psa „Łowco Posagów, pódź tu!”, na co kawaler się wkurzył i doszło do ostrej wymiany słów. Wreszcie panowie chwycili się za kieszenie, aby wyciągnąć broń i zastrzelić adwersarza. Przyjaciele obu rzucili się do nich, aby ich powstrzymać. Jeden trzymał za chusteczkę, drugi za klucze... Obok mieścił się magazyn ogrodniczy J. Gebethnera. W 1928 mleczarnię zlikwidowano, stawiając tu gmach BGK w latach 1928-35 wg proj. Rudolfa Świerczyńskiego. Rzeźby na elewacji z czorsztyńskiego andezytu wykonał Jan Szczepkowski.

~ Nr 12: **kamienica**. Powstała w 1828, przebudowano ją w 1850: podwyższono do 3 pięter i ozdobiono detalem wg proj. Ludwika Szmiddeckiego. W 1861 mieściła się pracownia malarska Juliusza Kossaka, a pod koniec wieku XIX wytwórnia musztardy Franciszka Anczewskiego, a także mieściła się tu mleczarnia z barem „Jakubówka” oraz warsztat galwanizersko-brązowniczy W. Komorowski i S-ka. W 1919 działała tu restauracja Apolonii Klimasińskiej, a w 1929 istniał tu już sklep z kapeluszami i czapkami Marcina Cieszkowskiego, salon z okryciami damskimi Bronisławy Brzezińskiej, sklep meblowy Andrzeja Zawadzkiego i sklep z akcesoriami samochodowymi J. Adamczewskiego.

~ Nr 14: **Pałac Jasińskiego**. Powstał w 1828 wg proj. Corazziego dla kupca i inicjatora budowy al. Jerozolimskich. Była to wówczas największa kamienica w mieście. Miała 2 piętra z dwoma skrzydłami: 15 i 25 osi. Kamienicę przebudowano w 1840 i Jasiński odsprzedał budynek Najwyższej Izbie Obrachunkowej, która mieściła się tu aż do I wojny. Potem umieszczono tu Ministerstwo Komunikacji. W 1939 planowano rozbiórkę gmachu i postawienie tu Banku Polskiego. Na skutek bombardowania w 1939 większość budynku i tak runęła, a w 1941 podjęto decyzję o rozbiórce reszty i odbudowy od Nowego Świata.

Nr 15\17: **EMPiK**. Powstał w 1948-54 wg proj. Zygmunta Stępińskiego i Piotra Kuźmy. Na ścianie napis „Cały naród buduje swoją stolicę” i sceny akcji GL.

~ **kamienica Husaka**. Powstała wg proj. Szucha w 1823. Mieściła się tu wówczas kawiarnia Stanisława Dobrowolskiego, a na górze mieszkał jeden ze słynnych cukierników, Bernard Semadeni. Pod 1881 kamienicę przekształcono wg proj. Józefa Husa dla rosyjskiego kupca herbacianego Wsiewołoda Istomina. Mieściła się tu cukiernia Kacpra Semadeniego. Pod koniec XIX w. mieścił się tu sklep winno-kolonialny, filia słynnego składu win Simon & Stecki. W 1884 otwarto tu kawiarnię Udziałowa, gdzie serwowano np. kefir własnego wyrobu, wieczorami grywała tu orkiestra. Właścicielami lokalu byli Elżanowski, S. Giżyński i K. Życki.

Restauracja święciła triumfy przed I wojną. Bywali tu członkowie redakcji ‘Chimera’, plastycy, poeci, literaci: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Antoni Lange, Stefan Żeromski, Władysław Reymont, Kazimierz Wroczyński, Włodzimierz Perzyński, Antoni Kamiński... W latach '30 XX w. działał tu Teatr 13 Rzędów i sklep kolonialny Stanisława Czecha. Po wojnie, ocalałe resztki rozebrano i zbudowano Dom Kultury i Książki. W 2009 upomnieli się o działkę właściciele gruntu, wywłaszczeni przez dekret Bieruta.

Cafe Club. Powstał w 1932 na miejscu zlikwidowanej Udziałowej. Był to elegancki klub z dansingiem i restauracją. W czasie wojny była to kawiarnia „tylko dla Niemców”. 24.10.1942 żołnierze GL wrzucili do środka bomby, za co Niemcy powiesili 50 mężczyzn. 11.07.1943 bojownicy ZWM wrzucili do wnętrza granaty, za co z kolei rozstrzelano 300 więźniów Pawiaka.

~ Nr 16: **kamienica Kicińskiego**. W XVIII w. mieścił się tu dom rzeźnika Krzemińskiego. Kamienica powstała w 1829 wg proj. Corazziego. W poł. XIX w. mieściła się tu apteka Jana Hakenbeila. W poł. XIX w. mieszkał tu architekt, budowniczy klasy drugiej Aleksander Leszczewski(1826-1855). W 1900 działała tu Cafe-Restaurant Gabler. Na pocz. XX w. działała tu apteka homeopatyczna, sklep z farbami i lakierami F. Beckmana. Na dachu świecił neon reklamowy mydeł Schicht i wiele innych. W latach '30 na miejscu restauracji Gablera mieściła się Gastronomia. W 1928 Karol Frycz zmodyfikował wnętrza: wykonał Salę Żółtą, Długą... Był tu i taras i weranda i lokal zyskał sporą popularność. Obok mieścił się sklep muzyczny F Beckmana i A. Imrotha, a także magazyn mebli W. Kucharskiego. Na piętrze działała redakcja Gazety Handlowej. Obok działała stara apteka Towarzystwa Zwolenników Homeopatii. Mieścił się tu pierwszy międzywojenny sąd dla nieletnich. Dziś jest tu pusty plac na rogu z ul. Smolną.

Nr 17: **kamienica Pusłowskich**. Powstała w 1848-9 wg proj. Henryka Marconiego. Na fasadzie rzeźby Klio, Talii, Uranii i Erato, wykonane przez Pawła Malińskiego. Na pocz. XX w. mieścił się tu skład wyrobów tabaczknych Stambuł. W latach '30 XX w. działał tu sklep z obuwem braci Głazewskich.

Nr 18\20: **pałac Róży Branickiej**. W 1743 stał tu domek Milewskiego. W 1771 wzniesiono tu rezydencję Mystkowskich. Później budynek należał do Badenich, przebudowany w 1852-3 Branickich wg proj. Henryka Marconiego w stylu neorenesansu. W XIX w. mieszkał tu prezes Trybunału Cywilnego Ksawery Lewiński. Branicy umieścili tu galerię obrazów mistrzów polskich i obcych i zbiór miniatur. Mieszkał tu gen. lejtnant Aleksandr Andrejewicz Żandr (1780-1830), niegdyś adiutant wielkiego księcia Konstantego. W 1827 działał tu handel win i korzeniami. W poł. XIX w. działała tu fabryka obić papierowych Karola Moesa. W latach '50 XIX w. Henryk Marconi przebudował pałac, a w 1852 pałac stał się własnością Róży Branickiej. Mieszkał tu wysoce ceniony architekt Adolf Woliński (1821-1895) i mniej znany Edward Kapliński, konduktor budowniczy przy budowie kościoła ewangelickiego, działający po upadku powstania styczniowego. Swój pierwszy sklep z naftą do lamp prowadził tu Karol Minter. W latach międzywojennych mieściła się tu ambasada Wielkiej Brytanii, a żona jednego z pierwszych posłów brytyjskich, sir Williama Grenfella Maksa Mullera, lady Wanda, była znaną piękną wśród Warszawiaków. Opowiadano, że w trakcie strajku dozorców sama zamiatała podwórko, czym wywołała szok. Kiedy rozpoczęły się naloty, a Wielka Brytania wypowiedziała wojnę Niemcom, pod ambasadą zebrał się kilkutysięczny tłum, wiwatujący na cześć sojuszników. Kiedy ambasador Howard W. Kennard i minister spraw zagranicznych Józef Beck wyszli na balkon, ludzie zdjęli czapki z głów i odśpiewali Mazurka Dąbrowskiego. W oficynach działały jedna z najstarszych w stolicy kwiaciarnia Ścisłowskiego, sklep z okryciami damskimi Józefa Flejszera, a od 1938 magazyn ubiorów Berry. W 1944 pałac zniszczono. W prawej oficynie mieści się od 1851 apteka, której wystrój zachował się do dziś. W latach '20 XX w. należała do M. Mutniańskiego. Po zniszczeniach wojennych dobudowano jedno piętro.

Oficyna pałacu Branickich. Od 1851 mieści się tu apteka. Wystrój jest oryginalny.

Nr 19: **pałac Kossakowskich**. Początkowo stała tu od 1775, wg proj. pewnie Schroegera, kamienica kupca bławatnego Izaaka Olliera, zwanego Olejem. W latach 1848-9 przebudowano pałac gruntownie wg proj. Henryka Marconiego. Budynek podwyższono o piętro, zachowując belwederki. Jego właścicielami byli najpierw Pusłowscy, potem Kossakowscy po 5 latach. W 1858 dyplomata Stanisław Szczęsny Kossakowski przerobił wnętrza pałacu wg proj. Lanciego. W październiku 1859 w odnowionych wnętrzach wydano huczny bal na cześć młodego cara Aleksandra II. Pod koniec XIX w. mieściła się tu mleczarnia z barem i mieszkał tu architekt Edward Cichocki. Od zimy 1874 odbywały się tu słynne wieczory literackie w co drugi piątek miesiąca, w których brało udział nawet do 170 osób. W latach 1892-5 miał tu pracownię malarz Władysław Podkowiński. W 1911-2 założono na tyle kamienicy kryte lodowisko dużych rozmiarów Palais de Glace wg proj. Stefana Szyllera dla spółki Cynamon, Wiśniewski & S-ka. Sala była długa na 50 m, wsparta na 16 słupach. System chłodniczy

zaprojektował inż. Adam Ślucky. Z okazji sylwestra 1912 wystawiono pantomimę „*Księżę karnawału w krainie wiecznych lodów*”. Lodowisko zamieniono po paru miesiącach na Skating Ring dla wrotkarzy, a potem na kino. Od 1913 we froncie kamienicy działał teatrzyk Bi-Ba-Bo. Istniały tu również zakłady: fotograficzny J. Raczyńskiego i fryzjerski „Władysław”. W 1915 w Palais de Glace istniał Teatr Na Czasie, gdzie występowała nawet Pola Negri. W 1919 na miejscu teatru ulokowało się kino Colosseum z salą na 2360 widzów. W latach '20 działała tu restaurację firmy Brachowski i Ska. W Colosseum parokrotnie wygłaszał swe mowy Piłsudski (20.01.1924 i 15.03.1926). W latach '30 wieku XX właściciele zubożeli i pałac stał się zwykłą czynszówką. Działały tu wówczas Perfumeria Francuska J. de Turnemine'a, sklep z zabawkami Janiny Heller A. Graff, zakład fotograficzny Jana Raczyńskiego, sklep z obuwem Leona Doleya. Do czasów Powstania Warszawskiego działał tu teatrzyk Wesoły Ul na 460 miejsc, powstały na resztkach kina Colosseum w 1940. W czasie wojny został zniszczony, jednak szwedzka firma ASEA odbudowała pałac i służył on różnym skandynawskim firmom jako siedziba ich przedstawicielstw. Projekt wykonał Mieczysław Kuźma.

Nr 21: **kamienica Spitzbartha**. W latach '80 XIX w. kamienicę przebudowano wg proj. Adolfa Schimmelpfenniga. Od 1910 działał tu popularny bar Centralny Piotra Barańskiego, księgarnia K. Idzikowskiego, sklep z materiałami piśmienniczymi K.T. Piaseckiego, dom handlowy Grafika, skład fortepianów A. Gruszczyńskiego i Specjalna Pracownia „Amazonki” i Okryć Damskich A. Riedla (od 1888). Na pocz. lat '20 XX w. wegetował tu bar Centralny i mały hotel Belgijski. W latach '30 XX w. działał tu skład fabryczny i perfumeria braci Szamotulskich i księgarnia Perzyński-Niklewicz. Istniały tu również sklep obuwniczy P. Cichego, zakład fotograficzny Leonard, salon samochodowy Unic.

Nr 22: **Kamienica**. W 1827 działała tu wytwórnia perfum wraz ze sklepem Karola Kantona, a także w 1824 otwarto kawiarnię Aspazja. W poł. XIX w. mieszkał tu architekt Symforian Szpadkowski (zm. 1894). Obecną **kamienicę** zbudowano pod koniec XIX w. Mieściła się tu wytwórnia fortepianów Juliana Hincza i redakcja pisma „Zorza”, a mieszkał tu architekt Marceli Berent (1824-1891) i malarz Józef Turowski. Na pocz. XX w. funkcjonował tu bar Strycki, Salon Sztuki Wołowskiego i zakład elektromechaniczny M. Piotrowskiego. Od 1906 umieszczono tu redakcję młodopolskiego periodyku Chimera Zenona Przesmyckiego "Miriam". W latach '30 XX w. działał tu sklep z porcelaną i szkłem Kazimierza Kinasta. Po wojennych zniszczeniach odbudowano kamienicę, zostawiając detale elewacji podwórzowej, przejazdu bramnego i klatki schodowej, jednak przerabiając całkowicie fasadę.

Nr 22\28: **Pawilony handlowe**. Powstały w latach '70, powstawały tu głównie sklepiki i zakłady rzemieślnicze. Inicjatorem budowy pawilonów w 1972 był Zespół Budowy i Administracji Pawilonów Rzemieślniczych Nowy Świat. Ówczesni rzemieślnicy, wraz ze zmianą ustroju, zamienili zakłady na puby i galerie. Dziś jest to jedno z najbardziej popularnych imprezowych punktów w mieście. Są tu puby Pewex, Butelka, Klapsik, świetna kuchnia wietnamska Co Tu i inne. Problemy zaczęły się już w 2002, niejaka Stella Yousem z USA uznała, że jest ona spadkobierczynią terenu i żąda jego zwrotu. Jednak nie dopełniła formalności i sprawę oddalono. Ale to nie koniec - w 2012 kończy się 40-letnia umowa na użytkowanie pawilonów. Wkroczył więc Inspektorat Budowlany, zamykając kilka lokali - reszta ma zostać zamknięta wkrótce. Łakomy kęs na kolejne inwestycje? Zawiązał się ruch obrony pawilonów, właściciele deklarują przebudowę kultowego miejsca.

Nr 23: **kamienica**. Na pocz. XX w. działała tu bar-restauracja Trocadero i sklep z damską bielizną Maria i S-ka. W 1918 Lardelli chciał otworzyć tu cukiernię, ale zrezygnował. Zamiast niego otwarto tu księgarnię Biblioteka Polska i cukiernię Zygmunta Ołdakowskiego. W 1928 nr 23 i 25 kupił włoski przedsiębiorca i zaczął je przerabiać. Kamienicę wyburzono i postawiono nową o dwóch kondygnacjach, sięgających 4 piętra. Projektantem był Juliusz Nagórski. Na tyłach mieściła się restauracja Italia z dość egzotycznymi salami, jak np. sala mauretańska. Po kilku latach restaurację zlikwidowano, a w salach działało kino Studio, niemieckiej wytwórni UFA. Od frontu otwarto

kawiarnię Swann, potem sale dzierżawiła Jadwiga Domańska na lokal Cafe Milano. Wojnę przetrwał pawilon restauracji Italia w podwórzu.

Pasaż Italia. W 1928 posesję kupiła Luciana Frassati-Gawrońska, córki właściciela dziennika La Stampa, która założyła tu elegancki pasaż handlowy. Dziś mieści się tu Inside Jazz Club.

Nr 24: W 1827 działał tu handel win i korzeniami, a później sklep z wędlinami Jana Oswalda. Mieszkał tu wówczas naczelnny lekarz Wojska Polskiego i Prezes Rady Ogólnej Lekarskiej Królestwa Polskiego prof. Jan Chrzyciel Szymon Stummer herbu Radziśław (1784-1845). Nową **kamienicę** zbudowano w latach '80 XIX w. Mieścił się tu zakład Wilhelma Gliera produkujący instrumenty dęte. Na pocz. XX w. mieściły się tu sklep ze szkłem i porcelaną K. Kinasta, zakład kąpielowy Goplana (dom publiczny), zamknięty sądownie w 1912 dzięki donosowi Organizacji Zawodowej Alfonsów i Właścicieli Lupanarów. W latach '20 XX w. przeniosła się tu z nr 64 restauracja Conrad, działająca już tutaj pod nazwą Mars. Zaraz po wojnie mieściła się tu restauracja Ignacego Klareckiego z 3 zakładami kąpielowymi.

Nr 25: **kamienica Jasińskiego.** Powstała w 1822 wg proj. Karola Henryka Gallego. Pod koniec XIX w. działała tu księgarnia Leopolda Szyllera. Na pocz. XX w. działał tu bar Europejski, remiza Eclips i sklep z obuwem P. Moulina. W 1920 podwyższono dom o 2 piętra. W 1928 nr 23 i 25 kupił włoski przedsiębiorca i zaczął je przerabiać wg proj. Juliusza Nagórskiego. Jednym z jej lokatorów był poeta Julian Tuwim (1894-1953). W czasie wojny dom zburzono, odbudowując, dodano attykę i przebudowano przyziemie.

Nr 26: **kamienica.** W XVIII w. mieścił się tu dom kamieniarza Lipczyńskiego. W latach 1891-1899 działała tu Księgarnia Krajowa Kazimierza Promyka. Pod koniec XIX w. mieścił się tu sklep winno-kolonialny i redakcja pisma „Ekonomista”. Mieszkał tu rzeźbiarz Ewaryst Zbąski (1825-1891). Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn ubiorów męskich I. Umańskiego. W latach '30 XX w. mieściły się tu bar Trocadero (od 1919), cukiernie Kajetana Malankowskiego i Aleksandra Komorowskiego, później dołączyła tu jeszcze restauracja Riwiera, sklep z bielizną Józefa Marcińskiego, pracownia obuwia Tadeusza Hiszpańskiego. W 1937 znalazła tu miejsce redakcja tygodnika "Świat".

Nr 27: **kamienica Kijewskiego.** Powstała po podziale przez spadkobierców kamienicy Gajewskiego (29) w 1855 wg proj. Juliana Ankiewicza. W poł. XIX w. działał tu skład win i korzeni Feliksa Potrzebskiego. Przez pewien czas mieszkał tu architekt Wojciech Wawrzyniec Bobiński (1814-1879). Pod koniec wieku działał tu sklep z obuwem Leona Zakrzewskiego. Na pocz. XX w. mieściła się tu miodosytnia K. Mieszkowskiego i skład zabawek A. Graffa. W latach '30 mieściły się tu magazyn kapeluszy damskich Magnique S. Mączyńskiej, kawiarnia Serkowskiej i Sikorskiej, małe kino Zachęta, zakład fotograficzny Foto-Baby Miernickiego i Kaczkowskiego, a później otworzył się tu sklep delikatesowy Braci Hirszfeld. W czasie okupacji działał tu skład kawy Meinla „nur fur Deutsche”. W latach '90 na tyłach kamienicy mieściło się biuro ogłoszeń Gazety Wyborczej, co upamiętnia tablica.

Nr 28: **oficyna.** Z tyłu budynku mieści się olbrzymi modernistyczny budynek. W poł. XIX w. działała tu fabryka ram złożonych Aleksandra Drago, mieszkali tu również wykładowca historii, geografii i literatury w Liceum Warszawskim, Ludwik Koncewicz (1790-1857) oraz aktor ale również znakomity magik i prestidigitator Ludwik Royer (1799-1885). Pod koniec XIX w. działała tu wytwórnia kapeluszy słomkowych. W 1910 dobudowano tu 2 piętra, zmieniając jej wygląd. Mieścił się tu sklep galanteryjny Bernard. W latach '30 XX w. działały tu sklep z obuwem Wincentego Klarowicza i perfumeria M. Galard i S-ka.

Nr 29: **kamienica Gajewskiego.** W XVIII w. mieścił się tu dwór Jana Godfryda Zimmermanna, sekretarza królewskiego pocztamtu. Jednopiętrowa kamienica powstała w 1818-22 wg proj. Lessla dla rodziny Gajewskich. W latach '40 XIX w. właścicielami był Domański. Południową część

rozebrano już w 1855 i postawiono na tym miejscu inną kamienicę, a pozostałą resztę po wojnie podwyższono i nieco zmieniono. Miał tu zakład jubiler A. Oraczewski. W latach '30 XX w. nieprzerwanie działał magazyn futer J. Ujejskiej. Po zniszczeniach wojennych dobudowano jedno piętro. Mieszkał tu Benedykt Jerzy Dorys wł. Rotenberg (1901-1990) - wybitny fotograf mody i portrecista, jeden z założycieli Związku Polskich Artystów Fotografików, autor wielu wystaw, m.in. "Aktorzy i moda lat trzydziestych" czy "Twórcy kultury polskiej" (obie w 1974 roku).

Nr 30: **kamienica Spitzbartha**. W XIX w. mieszkał tu gen. Jakub Redel (1769-1845), dowódca polskiej Artylerii Pieszej, a także gen. jazdy Aleksander Antoni Jan Roźniecki herbu Rola (1774-1849), będący równocześnie prezesem Dyrekcji Teatrów. W 1827 mieściła się tu apteka Jana Żelazowskiego. W 1901 wybudowano tu 3-piętrową kamienicę wg proj. Artura Spitzbartha. Mieścił się tu sklep muzyczny C.M. Schroedera i skład fortepianów i pianin J. Beckera, jako jeden z nielicznych prowadzący sprzedaż ratalną. Lokal od ul. Foksał zajmował skład Zakładów Ogrodniczych Phoenix i firmowy sklep maszyn do szycia Singera oraz sklep obuwniczy E. Kwiatkowska i Syn i sklep Towarzystwa Akcyjnego Gramofon. W latach '20 sklep Beckera przejął A. Ginsburg, potem powstały tu sklep z konfekcją damską Lucy, sklep z obuwem W. Kwiatkowskiego i przez krótki czas (1918) kawiarnia Chaima Goldberga. W 1939, w czasie nalotu został tu tylko aktor Karol Benda z kolegą. W pewnym momencie poszli na drugi koniec mieszkania, zwabieni psim ujadaniem. W tej chwili, w opuszczony pokój uderzyła bomba, niszcząc część budynku aż do gruntu. Panowie i pies ocaleli. W ocalałym skrzydle kamienicy otwarto Cafe Lucyna na pierwszym piętrze: śpiewała tu Lucyna Szczepańska, zwana Słowikiem Warszawy, występowali Lawina-Świętochowski wraz z Zygmuntem Rewkowskim.

~ Nr 31: **Dom Hołowczyca**. Powstał w 1820 wg proj. Corazziego dla prymasa Królestwa Polskiego Szczepana Hołowczyca. Na przeł. XIX i XX w. działał tu magazyn mebli Ignacego Kasperskiego. Dom rozebrano w 1912. Na jego miejscu w 1913-4 powstała kamienica wg proj. Adama Oczkowskiego dla aptekarza Mariana Malinowskiego. Przed II wojną, przez jakiś czas działała tu Szkoła Ziemi Mazowieckiej, późniejsze liceum Żmichowskiej z ul. Rozbrat. Było to kiepskie miejsce na szkołę, więc omal nie zbankrutowała. Mieścił się tu skład fabryki tytoniu Union Kołodziejskiego i Filipowskiego i Remiza Drezdeńska i Ziemiańska. Część domu rozebrano w 1912. W latach '30 XX w. mieściła się tu nadal apteka Malinowskiego, później przejęta przez Tadeusza Ulatowskiego, cukiernia Forkasiewiczza i skład pomorskiej fabryki instalacji kuchennych Herzfeld i Victorious. Zniszczona w czasie nalotów w 1939.

Kamienica. Powstała po wojnie wg proj. Bohdana Lacherta w stylu niby konstruktywistycznym, ochrzczona została Domem Pod Biustonozami.

Nr 32: **kamienica Bobińskiego**. Powstała w 1819 wg proj. Lessla dla mistrza murarskiego Wojciecha Bobińskiego. W 1827-37 mieszkał tu konsul francuski Raymond Durand, autor pamiętnika „Depesze z powstańczej Warszawy 1830-31”. Konsul zajmował 8 pokoi w oficynie. W 1827 działała tu cukiernia Fryderyka Bulla i mieszkał tu senator Zygmunt Kurnatowski. Na pocz. XX w. działało tu biuro Oddziału Warszawskiego Siemens i Halske. W latach '20 XX w. kamienica należała do Jadwigi Rey, gdzie mieściły się biura ni przedstawicielstwa firm: AEG, Siemens, ale także sklep z obuwem Antoniego Świerszcza. W czasie odbudowy po wojennych zniszczeniach, rozebrano część wschodnią pod budowę ul. Gałczyńskiego, a zachodnią część obniżono i pozbawiono wystroju. Środkowa pozostała z eklektycznym wystrojem, który niebawem i tak skuto.

Nr 33: **kamienica Branickiego**. Powstała na gruntach jurydyki szpitalnej. W poł. XIX w. mieściła się tu apteka Edwarda Koopego. W 1868 kamienicę podwyższono wg proj. Aleksandra Woyde o drugie piętro. Mieścił się tu skład herbat Wasilij Perłow i Synowie, a także cukiernia Teofila Michalskiego. W 1869 Antoni Tour i Kazimierz Antoni Blikle otworzyli tu kolejną cukiernię. Na pocz. XX w. działał tu sklep galanteryjny Konkurencja. W latach '30 XX w. kamienica należała do Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Mieściła się tu księgarnia Schola Nova, 2 sklepy obuwnicze Wyrób

Krajowy Aleksandra Pronera i druga Aleksandra Kulczyckiego, magazyn przyrządów optycznych Natalii Seid. Po wojnie odbudowano ją wg proj. Tadeusza Żurowskiego praktycznie dokładnie wg pierwowzoru.

Nr 34: **kamienica Paprockiego**. Powstała w 1819 wg proj. Lessla, po kilkunastu latach dobudowano piętro. Działał tu zakład brązowniczy Roberta Bothego, produkujący m.in. kasy ogniotrwałe. W latach '60 XIX w. nadbudowano kamienicę o piętro. Karol Bothe prowadził tu sklep z lampami. Adolf Schmidt otworzył tu w 1874 pijalnię wód mineralnych, gdzie przygrywała orkiestra Sonnenfelda. Obok mieściła się wytwórnia bilardów Ferdynanda Trotschla. W 1897 działała tu drukarnia Rubiszewskiego i Wrotnowskiego. W latach '20 XX w. działał tu słynny sklep z butami Lucjana Leszczyńskiego (ze skóry wężowej, krokodyla, antylopy itd, prawdziwa „bizuteria”, kupowała tu nawet japońska księżna Kiuko), obok działał salon samochodowy Frank Albert - Victor, sklep z fortepianami Antoniego Dutza, sklep z armaturą łazienkową i ogrzewaniem Edmunda Brzęczka i sklep z gorsetami Cecylii Siwert.

Nr 35: **kamienica Burgera**. Uważana do niedawna za pałac Hołowczyca. Powstała na gruntach jurydyki szpitalnej w 1820 wg proj. Lessla dla kasjera generalnego dyrekcji poczt, Karola Burgera. Mieszkał tu pochodzący z nobilitowanej niemieckiej rodziny generał-major Włodzimierz von Knorring (1784-1864) - dowódca pułku Kirasjerów Podolskich w 1. Brygadzie rosyjskiej Dywizji Jazdy Gwardii, jeden z najbardziej aktywnych dowódców tłumiących powstanie listopadowe, uczestnik szturm na Warszawę. Od 1869 działa tu nieprzerwanie cukiernia A. Bliklego, którą otworzył, odłączony się od A. Toura spod nr 33. W latach '70 XIX w. grywał tu na fortepianie Paderewski. W poł. XIX w. działał tu zakład fotograficzny Juliusza Blumenthala i mieszkała księżna Klara Lubomirska. W 1869 otwarto rękodzielniczo-przemysłowy i naukowy zakład dla kobiet Wandy Schmidt, gdzie kobiety mogły się uczyć rzemiosł. Od ok. 1900 roku swoją siedzibę miał tu sklep Braci Łopieńskich, w którym można było kupić luksusowe przedmioty dekoracyjne, takie jak cukiernice, patery czy medaliony, wytwarzane w jednej z najszlachetniejszych odlewni brązowniczych w stolicy. W latach '30 XX w., kiedy kamienica należała do Strumiłłów, mieściły się tu księgarnie Michała Arcta i Księgarnia Rolnicza, a także działała cukiernia Bliklego. Swoją siedzibę znalazło tu później Muzeum Łowiectwa Polskiego Związku Łowieckiego. Po wojnie mieszkał tu również Jan Jakub Hollender (1907-1989) - grafik, autor wielu znaków firmowych, m.in. PeKaO, Tarchomińskich Zakładów Farmaceutycznych, Desy czy Centrum Zdrowia Dziecka.

Rzeźba jelenia na dziedzińcu.

Nr 36: **kamienica Dancygierów**. Powstała w 1892. W XVIII w. mieścił się tu dom rzeźnika Bryndzewicza. Mieściła się tu wytwórnia fortepianów Jana Luboradzkiego, a pod koniec XIX w. produkcja cukierków angielskich Ryszarda Hausadowskiego. W 1903 działał magazyn meblowy Maison Moderne. W 1913 otwarto sklep z kawą Pluton Michała Tarasiewicza, magazyn wyrobów optycznych A. Kowalskiego, sklep z instrumentami dętymi W. Stowassera & Synów, sklep z okryciami damskimi i męskimi F. Mariańskiego. W latach '20 XX w. mieścił się tu sklep z kawą firmy Pluton, salon z obuwem J. Topasa, sklep z konfekcją Ignacego Sawickiego, magazyn z galanterią i trykotażami Józefa Kacenenelbogena, sklep z meblami M. Hopensztanda i 2 sklepy z biżuterią.

Nr 37: **kamienica Hoffmana**. Powstała na gruntach jurydyki szpitalnej, później mieścił się tu folwark z ogrodem marcinkanek. Kamienica stanęła tu w 1819-20 dla doktora Fryderyka J. Hoffmana wg pro. Fryderyka Alberta Lessla. Mieszkał tu profesor UW, botanik, chirurg i medyk Fryderyk Jakub Hofmann, a także aktor Florian Skomorowski. W 1827 działała tu wytwórnia octu winnego Fryderyka Jakuba Hoffmanna, potem warsztat brązowniczy Jakuba Trouvego. W 1880 kamienicę kompletnie przekształcono wg proj. Adama Oczkowskiego, gdyż była identyczna z nr 39. Działał tu wtedy magazyn mody damskiej Zofii Kańskiej i księgarnia Teodora Paprockiego, przejęta w 1894 przez Saturnina Sikorskiego. Jednym z jej mieszkańców był wówczas Zygmunt Noskowski (1846-1909) - wybitny kompozytor i pedagog. Na pocz. XX w. mieściło się tu

przedstawicielstwo firmy Laboratorium Techno-Chemiczne St.-Petersburskie i sklep z porcelaną S. Górskiego. W latach '30 XX w. kamienica należała do Eugenii Rejcher. Mieścił się tu marny hotelik Audlon, potem Łódzki, sklep z konfekcją damską Stefanii Kryńskiej, magazyn z obuwem Adama Rózyckiego, 2 zakłady fotograficzne Dyzma i Renardo, księgarnia S. Strakana, sklep z damskimi kapeluszami Heleny Zaremby.

Nr 38: **kamienica Gundelacha**. Powstała w 1921-2 wg proj. Karola Henryka Gallego. Mieszkał tu w poł. XIX w. pianista Filip Stahl, który prowadził tu również wytwórnię fortepianów. W 1882 przekształcono kamienicę wg proj. Marcelego Plebińskiego, dzięki czemu kojarzono dom z kamienicami paryskimi. Pod koniec XIX w. mieściła się tu mleczarnia z barem i sklep z obuwem męskim M. Zdziennickiego. Ok. 1910 mieścił się skład apteczny W. Waligórskiego, który na dachu umieścił olbrzymi ekran reklamowy. W latach '20 XX w. mieścił się tu skład apteczny Świderskiego i Thugutta, a także parę innych malutkich sklepów.

Nr 39: **kamienica Kulikiewicza**. Powstała na gruntach jurydyki szpitalnej, później mieścił się tu folwark z ogrodem marcinkanek. Kamienica stanęła tu w 1819-20 dla sekretarza Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Jana Kulikiewicza wg pro. Fryderyka Alberta Lessla. Pod koniec XIX w. wytwórnię obić papierowych, cerat, rolet i perfum prowadził Julian Czarnecki oraz wytwórnia waty. W 1871 działał tu teatrzyk Figaro, którego właścicielem był J. Schraum, razem zresztą z bawarią. W 1900 otwarto tu remizę Stanisława Jankowskiego, prezentując modele pojazdów z wystawy paryskiej. Później otwarto tu również jeden z dwóch głównych składów kawioru Szelechowa, sklep jubilerski F. Szymaniewskiego, Cafe Caprice i Remiza Nowa. W latach '30 XX w. nadal mieścił się tu skład Szelechowa, poza tym sklep tytoniowy Kair, sklep obuwniczy Goworka, zakład fotograficzny L. Forbet Hirszbajna. Na wyższych piętrach działały redakcje Ekspresu Porannego i Kuriera Czerwonego, biura Kroniki Filmowej, firma meblowa oraz salon obuwniczy Piotr Kuryluk i Ska. Do 1944 przetrwał tylko Blikle i Kuryluk.

Nr 40: **kamienica Rogozińskiego**. Powstała w 1827 dla radcy kolegium Prokuratorii Jeneralnej Józefa Rogozińskiego. W 1827 działała tu wytwórnia ram złożonych Jakuba Rotha. W 1854 otwarto tu zakład piwa bawarskiego W. Brzezińskiego i zakład piwa bawarskiego Józefa Ćwierlikowskiego. Później działał tu ogródek Walhalla p. Janickiego, oferujący obfitość trunków i pyszne jedzenie. Lokal cieszył się dużym powodzeniem wśród okolicznych „miłośników napitków wysokowych”. Od 1910 mieścił się tu wielki garaż na 40 pojazdów, razem z warsztatem firmy Garage Centrale de Dion Button, Geyer & Co. W latach '30 XX w. działało tu kino Pan na 850 miejsc, hotel drugiej kategorii Montreal, perfumeria B. Mazurkiewicza, salon z obuwem Józefa Głazewskiego, sklep jubilerski Fortuna E. Drehera i sklep optyczny Stanisława Rudzkiego.

Nr 41: **kamienica Mrozowskich**. Powstała na gruntach jurydyki szpitalnej, później mieścił się tu folwark z ogrodem marcinkanek jako kamienica szpitala św. Ducha. Powstała w 1823 wg proj. Szucha. Mieszkał tu w 1827 biskup płocki Adam Prażmowski, potem Henryk Klawe, późniejszy magnat przemysłu farmaceutycznego. Działała również kawiarnia Kiwy Schambaum. Od 1868 mieszkał tu przez kilka lat Stanisław Moniuszko. W latach '70 XIX w. przeniesiono tu redakcję pisma Kłosa Salomona Lewenthala, który tu również mieszkał. Z pismem współpracowali najwybitniejsi ludzie pióra tamtej epoki. Mieściła się tu również Biblioteka Celniejszych Dzieł Literatury Europejskiej, a żona Lewenthala, Hortensja, prowadziła salon literacki. 23.08.1873 otwarto tu księgarnię i skład nut Adolfa Kowalskiego, którą potem przejął Lewenthal. W 1889 zmodernizowano teatrzyk Nowy Świat spod nr 43 i przeniesiono tutaj. W 1896 wystawiono tu sztukę Zalewskiego „Swaty lichwiarskie”. Teatrzyk działał do 1902 jako Wodewil, a w 1903-7 jako Renaissance. W 1908 ulokował się tu S. Gliński, sprzedając pastę do butów Bon Ton, szuwaks, smarowidło i glazurę do obuwia i inne obuwnicze utensylia. Obok działał sklep z obuwem L. Niemczyńskiego, skład maszyn rolniczych J. Ryxa i Gradenwica, handel win J. Ziółkowskiego. W latach '30 mieścił się tu skład AGD Krzysztof Brun i Syn, sklep z galanterią Aleksander L. Rozenzweiga i Synów, Salon Obuwia, w 1928

sprzedawano tu wyroby cukiernicze Franboli w sklepie Au Delice, sklep z radiami i art. Optycznymi Radio-Helios Filipa Drehera, za to do 1939 dotrwał sklep z futrami Ludwika i magazyn komisowy Wedla. Sklep Wedla przetrwał do 1944, przejęty przez nowych, aryjskich właścicieli. Po wojnie odbudowano kamienicę bez dawnych zdobień.

Nr 41a\43\47a: **ratusz Stępińskiego**. Zaprojektowany przez Zygmunta Stępińskiego budynek wygląda na ratusz: arkady, wieża z zegarem, dziedziniec... W latach '80 XIX w. kamienicę przebudowano wg proj. Adolfa Schimmelpfenniga. Mieści się tu przedszkole, biblioteka. Mieszkała tu Anna Dębska (ur. 1929) - rzeźbiarka, autorka dzieł o tematyce zwierzęcej. Jej ulubiony materiał to ceramika, brąz, sztuczny kamień i beton metalizowany brązem.

Nr 42: **kamienica Lessla**. W 1820 dobudowano piętro i przebudowano dla architekta Lessla. W latach '70 XIX w. mieszkał tu architekt Józef Huss. Na pocz. XX w. mieścił się tu zakład pogrzebowy W. Świejkowskiego. W latach '20 XX w. działała tu kawiarnia Hallerczanka, a w 1928 antykwariat N. Sakiela, sklep z bielizną Lingerie, fryzjer Stanisław i Antoni i salon jubilerski Edwarda Jagodzińskiego.

Nr 43: **kamienica Leppiga**. Powstała w 1823 wg proj. Szucha. W latach '80 XIX w. kamienicę przebudowano wg proj. Adolfa Schimmelpfenniga. Mieściła się tu wytwórnia fortepianów Aleksandra Janiszewskiego i sklep Fabryki Broni Palnej i Rewolwerów Juliana Stapfa. Od 1872 działała tu redakcja literackiego pisma Niwa. W 1882-8 działał tu teatrzyk ogródkowy Nowy Świat. Na pocz. XX w. mieścił się tu magazyn ubiorów męskich J. Orzechowskiego, sklep z konfekcją braci Zander, sklep ze srebrem i platerami P. Łątkowskiego i magazyn pianin i fortepianów B. Strzeleckiego. Latem 1910 występował tu Teatr Mały z Filharmonii. W 1919 zaczynał tu teatr Renaissance, a od 1921 działał już teatr Wodewil Wiktorii Kaweckiej z widownią na 1200 miejsc. W 1927 teatr przekształcił się w kino Wodewil, działające do 1930. Po remoncie, w 1931 otwarto kino Majestic, z wnętrzami Jerzego Gelbarda i Grzegorza i Romana Sigalinów. Obok kina działały sklep z biżuterią G. Bargoina, bar Kokos (założony przez pracowników bufetu z wyścigów końskich z Pola Mokotowskiego), sklep galanteryjny W. Łacanowskiego, sklep z kawą wiedeńską Julius Meinl (w czasie okupacji przeniesiony do nr 27), 2 sklepy z obuwem, zakład fotograficzny, sklep kolonialny Józefa Lenartowicza, sklep z kapeluszami męskimi i magazyn z kosmetykami Feliksa Hertza. Do okresu wojny mniejsze sklepy się zmieniały kilkakrotnie. Po wojnie odbudowano kamienicę bez dawnych zdobień. Przed wyjazdem do Salonik mieszkał tu Jerzy Iwanow-Szajnowicz (1911-1943) - działacz ruchu oporu, słynny "agent nr 1", o czym informuje umieszczona na frontowej ścianie budynku tablica z brązu, odsłonięta 26.10.1985 roku.

Nr 44: **kamienica Tylcera**. Powstała przed 1784 dla burmistrza jurydyki Ordynackiej. W 1790 mieścił się tu ratusz owej jurydyki i każdy nowy burmistrz tu mieszkał. Później funkcję ratusza pełnił nr 46. W 1827 zakład rusznikarski prowadził Kazimierz Kwietniewski. W latach '20 XX w. działała tu kawiarnia i cukiernia Władysława i Konstancji Matuszewskich, a potem sklep z obuwem Franciszka Kieliszka i Stanisława Marczyka.

Nr 45: **kamienica Heyzerowej**. Powstała w 1823-5 wg proj. Karola Henryka Galle. W 1861 mieszkał tu Joseph Conrad. Mieszkała tu Rozalia Boull, właścicielka cukierni na rogu z Ordynacką. Na pocz. XX w. dom rozbudowano. Mieściła się tu cukiernia Szymona Trojanowskiego, Skład Artykułów Fotograficznych J&W Kasprzycki, sklep z biżuterią G. Bargoina i magazyn firmowy Warszawskiego Laboratorium Chemicznego. W latach '30 XX w. działał tu sklep obuwniczy Władysława Rychtera i wytwórnia mebli Biskego i Wyszomirskiego. Po wojnie odbudowano kamienicę bez dawnych zdobień.

Nr 46: **kamienica Brandta**. Powstała w 1850 dla burmistrza Jana Brandta. W XVIII w. stał tu ratusz jurydyki Ordynackie. W 1827 działał tu handel win i korzeniami, później sklep z wędlinami wdowy Kapickiej i drugi Jana Oswalda. Na pocz. XX w. działał tu sklep K. Stabrowskiego, sprzedający

pościele. W latach '20 XX w. działały tu sklep z konfekcją męską Unitas Chaima Herszkowicza i magazyn jubilerski Piotra Łątkowskiego.

Nr 47: **kamienica „Wędrowca”**. W XVIII w.; stał tu ratusz kapituły warszawskiej – jurydyki szpitalnej. Pod koniec XVIII w. stała tu kamienica Andrzeja Beera. Ta powstała zapewne w I połowie XIX w. W roku 1861 mieszkał tu Teodor Józef Konrad Korzeniowski, znany później bardziej pod nazwiskiem Joseph Conrad (1857-1924), znakomity pisarz angielski. W 1892 umieszczono tu redakcję tygodnika krajoznawczego „Wędrowiec”, założonego przez Józefa Ungera w 1862. W związku z tą przeprowadzką podwyższono kamienicę do 5 pięter. Pod koniec lat '40 XIX w. założono tu restaurację "Pod Jabłkiem", która działała ok. 60 lat. W 1878 właścicielem restauracji został Konstanty Kowalski. Od 1836 w domu szwagra Chopina, Antoniego Barcińskiego, mieszkali rodzice pianisty. Właścicielem kamienicy był wtedy Saturnin Sikorski. "Wędrowiec" zbankrutował w 1905. W 1909 działał tu salon obuwia Stefan, magazyn z obrazami i przyborami piśmienniczymi Juliana Buroffa (działał do II wojny) i sklep firmowy Columbia Phonograph Company.

Obecną **kamienicę** zbudował na przeł. XIX i XX w. Bronisław Żochowski-Brodzica. W latach 1924-9 mieszkał tu kompozytor Karol Szymanowski (1882-1937) w mansardzie na szczycie (nie istnieje dziś); chorym będąc, bardzo męczyły go wspinaczki po schodach na ostatnie piętro. Po 1945 ponownie odtworzono kamienicę jako dwupiętrową i umieszczono tu księgarnię radziecką z tanimi wydawnictwami po rosyjsku.

Nr 48: **kamienica z 1850**. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep z herbatą Smak i Zdrowie. W latach '20 XX w. działały tu m.in. skład futer Hermine i sklep elektrotechniczny Juliana Gutta. Po 1918 krótko działała kawiarnia Jana Wojcieszka.

Nr 49: **kamienica Bentkowskiego**. Powstała na miejscu pałacu Małachowskich. W 1820-2 profesor UW Feliks Bentkowski wystawił tu kamienicę wg proj. Hilarego Szpilowskiego lub Michała Kado. Mieszkał tu wówczas inny profesor UW, wykładowca filozofii Krystyn Lach-Szyrma (1790-1866), a także rzeźbiarz Adam Zelt. Działała tu wytwórnia ram złożonych pod koniec XIX w. Na pocz. XX w. mieściły się tu salon z gorsetami Wiktorii, sklep z artykułami pościelowymi R. Schwembergera, magazyn bielizny i konfekcji miejskiej S. Staleckiego, oraz sklepy meblowe Koperskiego i Frosta. W latach '30 XX w. parter zajmował Bank Związkowy Spółek Zawodowych w Poznaniu, sklepy zajmował nadal Stalecki, poza tym mieściły się tu firma jubilerska Stefana Dmowskiego, skład mebli Brzozowskiego, sklep z artykułami piśmienniczymi Heleny Waśniewskiej, sklep z instrumentami muzycznymi F.J. Nowickiego i 2 sklepy z obuwem Franciszka Skarżyńskiego i Bolesława Barcza. Po zniszczeniach wojennych dom odbudowano dla Stowarzyszenia Ekonomików Polskich, z nowoczesnym, żelbetonowym, przeciwogniowym dachem.

Nr 50: **kamienica**. W 1827 działał tu handel win i korzeniami. Na pocz. XX w. działał tu zakład pogrzebowy J.N. Pełczyńskiego. W latach '20 XX w. działało kino Casino z ogromnymi reklamami filmów, malowanymi na blasze. Poza pracującym nadal zakładem Pełczyńskiego, istniało tu kilka mniejszych firm, np. pracownia ubiorów wojskowych E. Ewigkeit.

Nr 51: **pałac Jabłonowskich**. W XVIII w. stała tu rezydencja Adama Łodzi Ponińskiego, 250 lat temu najwyższy budynek przy ulicy. W 1784 pałac kupił wojewoda wołyński książę Hieronim Sanguszko. Zamieszkał tu książę Maksymilian Jabłonowski (1785-1845) - kasztelan Królestwa Polskiego, wojewoda, członek Rady Stanu a następnie senator Imperium Rosyjskiego. W 1873 odnowiono kamienicę, niszcząc przy okazji rokokową dekorację i usunięto kamienne odboje w bramie. Sklep z obuwem męskim prowadził tu Antoni Krzewski. W 1902 otwarto tu cukiernię Louvre Wł. Jackowskiego. Zakład miał własną stację prądowórczą, na wypadek awarii i słynął jako miejsce spotkań romansowych: przy oknie zawsze siedziały wymalowane i strojne damy z półświatka. W latach '30 na miejscu Louvre mieścił się oddział Banku Zachodniego, a obok sprzedawano słodczyce firmy Fuchs.

Nr 52: **ORNO**. Mieszkał tu znany warszawski architekt Wojciech Wawrzyniec Bobiński (1814-1879). Na pocz. XX w. pracował tu zakład S. Krzyżanowskiego, produkujący meble. W okresie międzywojennym działały tu 2 cukiernie: Reginy Ziemińskiej (początkowo kawiarnia Anieli Paluch) i Gdańska Augusta Barbisza (pierwszym właścicielem był Feliks Gładziński).

Nr 53: **kamienica Mikulskiego**. W XVII w. tereny te należały do Szarytek, a w XVIII w. stał tu dwór Konstancji ze Dłuszków Denhoffowej, wojewodziny malborskiej, tzw. Dwór Warecki. Ok. 1670 znalazła swe miejsce tu pierwsza stała poczta w Warszawie, przeniesiona z ul. Podwale 15\19. Obok stała pocztahalteria, czyli stajnia wozów pocztowych. Drewniana zabudowa została zniesiona ok. 1815, choć pocztę przeniesiono na Marywil w 1742. W 1762 dwór kupił Józef Pułaski. Obecna **kamienica** powstała w 1821-3 wg proj. Fryderyka Alberta Lessla dla Mikulskiego. Po śmierci Lessla w 1822 budowę ukończył Szuch. W XIX w. mieszkał tu Wacław Ritschel herbu Kariatyda (1794-1872) - profesor architektury Uniwersytetu Warszawskiego, starszy radca Rady Budowniczej a później członek Komisji Drogi Żelaznej Warszawsko-wiedeńskiej. Mieściły się tu składy herbat: Jana Grydina i braci Popow. Na pocz. XX w. mieściły się tu sklep z odzieżą dziecięcą E. Gundelacha, magazyn galanterii A. Kumrowa i skład papieru S. Winiarskiego. W latach '30 otwarto tu bar piwny Okocimski, a zaraz po I wojnie działała tu restauracja Kresy, a na jej miejsce weszła restauracja Herbsta, aż wreszcie w latach '30 właścicielem została cukiernia Napoleonka. Obok działał sklep z materiałami piśmienniczymi Stanisława Winiarskiego i sklep z kawą firmy Pluton braci Tarasiewiczów, sklep z damską konfekcją E. Gundelach Heleny Zachert i magazyn męskich nakryć głowy E. Mieszkowskiego. W 1935 otwarto tu lokal firmy E. Wedel, zaprojektowany przez Juliusza Żórawskiego.

~ **Figura Ecce Homo**. Stara figura na kolumnie, usunięta w 1818 w związku z instalacją latarń olejowych i brukowaniem chodników.

Nr 54: **kamienica Skalskiego**. Powstała w XVIII w. dla aptekarza Józefa Skalskiego. W 1892 dobudowano kolejne piętro. Na pocz. XX w. egzystował tu magazyn krawiecki E. Raciborskiego. Przez wiele lat mieszkał w niej Franciszek Kostrzewski (1826-1911) - znakomity malarz i ilustrator. W okresie międzywojennym działał tu sklep z nakryciami głowy firmy S. Cieszkowski i salon z obuwem Jana Kieliszczyka oraz sklep z maszynami do szycia Bolesława Setrila. Dziś połączona z nr 56.

Nr 55: **kamienica Mikulskiego**. W XVII w. tereny te należały do Szarytek. Na tym miejscu stał dwór starosty wareckiego, Józefa Pułaskiego. Kamienica powstała w 1824-6 prawd. wg proj. Adolfa Szucha. Prowadził tu sklep z towarami rosyjskimi Jan Grydin i sklep winno-kolonialny Stanisław Rozmanith. W latach '30 XX w. na dwóch piętrach działał skład futer Tytusa Kowalskiego i spółki, a także sklep tytoniowy wraz z kantorem loterii P. Kamińskiego.

Nr 56: **kamienica**. W latach '80 XIX w. nadbudowano kamienicę o 3 piętro, którego dekoracje i wykonanie została niezwykle skrytykowana za swoją tandetność. Mieścił się tu skład herbat Bazylego Klimuszyna i kawiarnia Ludwika Gellert, a także redakcja „Pamiętnika Lekarskiego”. Na pocz. XX w. działał tu zakład jubilersko-zegarmistrzowski S. Perca i sklep meblowy Rejndel i S-ka. W okresie międzywojennym usunięto z kamienicy ozdoby. Działały tu sklep z konfekcją "Korona" Abrahama Rozenberga, sklep z czapkami Diamentsztajna i Kulika oraz salon z kapeluszeniami damskimi Anieli Mościckiej. Dziś połączona z nr 54. Mieszkała tu Małgorzata Hołyńska (1916-2006) - pisarka ("*Kosmaty bożek Babalú*", "*Dolina Jozafata*"), tłumaczka książek z języka portugalskiego, francuskiego i hiszpańskiego (m.in. A. Makine`a, G. Simenona, M. Tourniera), wieloletnia szefowa redakcji romańskiej Spółdzielni Wydawniczej "Czytelnik".

Nr 57: **kamienica stara Poczthaltera**. W 1870 przeniosła się tu redakcja pisma kobiecego *Bluszcz*; właścicielem kamienicy był wtedy wydawca *Bluszcz*, Michał Glucksberg. Na pocz. XX w. działał sklep cukierniczy Versailles, sklep fotograficzny Czesława Kulewskiego, sklep z rowerami Z.

Jasieńskiego i skład fortepianów A. Dutza. W 1918 J. Tuwim, A. Słonimski, J. Lechoń, J. Iwaszkiewicz i K. Wierzyński założyli w kawiarni „Pod Pikadorem” grupę literacką Skamander. Lokal ozdobiono malunkami Witkowskiego i Świdnickiego, podobno okropnymi... Maria Knaster (pseud. Mariusz Dawn, Maria Morska) recytowała tu wiersze Tuwima, Lechonia, Wierzyńskiego, Słonimskiego i Iwaszkiewicza. Miał tu swój zakład fryzjerski Maczucki, fryzjer i perukarz. Na szyldzie miał on reklamę: *Pełnię wskazują Niebiosy, Panowie! Trzeba strzydz włosy, także nów wskazują Nieba, Panowie! Strzydz włosy trzeba.* Obok mieścił się sklep z obuwem męskim Juliana Machowskiego i magazyn ubiorów męskich Karola Romanusa. W 1920 kawiarnia była już zlikwidowana, a Skamander przeniósł się do Europejskiego. Na miejscu knajpki działała cukiernia Franciszka Straszaka, przed samą wojną wykupiona przez lwowską wytwórnę marcepanów L. Zalewski, sklep z artykułami kolonialnymi Stanisława Jonasa, sklep z butami Jana Płachty, artykuły elektroniczne Zygmunta Gecowa, pracownia fotograficzna Karola Pęcherskiego (wykonał w 1945 dokumentację zniszczonej Warszawy), przez pewien czas działała tu wytwórnia filmowa Falanga (w latach '30 przeprowadziła się na Dobrą), sklep z linoleum i ceratą braci Sergiu.

Nr 58: **hotel Savoy.** Powstał w 1905 wg proj. Bronisława Czosnowskiego z freskami Emila Lindermana we wnętrzach, nie przynosił jednak spodziewanych zysków. Jego właściciel Stanisław Fok sprzedał budynek, zatrudniając się u nowego właściciela jako szef kuchni. Restauracja szybko stała się niezwykle popularną. Otwarto tu również pierwszy dansing w Warszawie, co było przełomem obyczajowym, bo kobiety przychodziły tu zażywać rozrywek na równi z mężczyznami. Na pocz. lat '20 XX w. przedsiębiorca Szymański zmienił restaurację w dansing, w którym po lekkim wahaniu zaczęło bywać „doborowe towarzystwo” Warszawy. W latach '30 obok restauracji działał klub nocny Cordial, gdzie występował skrzypek Jean Caulescu. Na początku lat '50 XX w. usunięto wszelkie oznaki dawnej świetności.

Nr 58a: **kamienica Demelmajerów.** Stała tu w XVIII w., na jej miejscu postawiono w XIX w. kamienicę. Mieszkał tu dowódca polskiej żandarmerii Antoni Strażyński, przeniesiony na zasłużoną emeryturę w przededniu wybuchu powstania listopadowego. W 1827 działał tu handel win i korzeniami Michała Czarniawskiego. Mieszkał tu malarz Stanisław Barcikowski (1832-1897). Pod koniec lat '60 XIX w. kamienicę gruntownie przebudowano: dodano pilastry jońskie, zamurowane okna ozdobiono rozetami, a na attyce ustawiono 4 blaszane wazy. Pod koniec XIX w. mieścił się tu sklep winno-kolonialny. W XX w. winiarnię przejęła artystka operetkowa Czosnowska, obok był sklep z obuwem W. Sierczyńskiego. W okresie międzywojennym istniały tu salon fryzjerski Franciszka Ignatowskiego, sklep kolonialny Z. Arrasza, fryzjer ze składem aptecznym Gustawa Anca. Na pierwszym piętrze pomieszczenia zajmowała Towarzystwo Ubezpieczeń Vesta, które przed wojną przeniósł się na Moniuszki. Poza tym funkcjonowała tu pracownia mundurów wojskowych B. Kokozki. Po wojnie odbudowano kamienicę bez zdobień i kilku okien, a także zostawiając jedynie 2 piętra.

Nr 59: kamienica z 1800. W poł. XIX w. działał tu sklep z wędlinami Wilhelma Hepnera i skład win i korzeni Wilhelminy Schnejder. Pod koniec XIX w. działał tu zakład jednego z najpopularniejszych fotografów warszawskich Konrada Brandela i sklep z obuwem męskim Wilhelma Wiganta i skład towarów rosyjskich Jana Kucharkina. Na pocz. XX w. mieściły się tu bar A La Hawełka, sklep jubilerski Henryka Juwiler. W 1928 działały tu księgarnia Książnica-Atlas, sklep Juwiler, salon kapeluszy damskich Stanisława Barbieca, sklep z galanterią i maszynami do szycia. Na górze mieściły się pokoje umeblowane Marii Sypniewskiej, czyli zwykły zamtuż. Po wojnie kamienicę odbudowano wg proj. Mieczysława Kuźmy i Zygmunta Stępińskiego, dodając jej zupełnie swobodną dekorację i pozbawiając starej.

Nr 60: kamienica Lewickich. W XVIII w. stały tu zabudowania kasztelana wojnickiego Stanisława Skarszewskiego. Kamienica powstała w 1821 dla Jana i Joanny Lewickich. Kolejnym właścicielem został rzeźbiarz Jan Hagen. W 1827 mieścił się tu Handel Norymberski Piotra Schultza. Działała tu

apteka Karola Lilpopa i mieszkał architekt Stanisław Saski. W 1881-2 kamienice podwyższono o 2 piętra wg proj. Konstantego Wojciechowskiego. W okresie międzywojennym działało tu wiele małych sklepików, a także apteka Edwarda Treutlera i sklep z galanterią Szyji Lejzora Halbfijsza. Od 1949 roku aż do śmierci mieszkał tu Leopold Staff (1878-1957) - jeden z najwybitniejszych poetów polskich, o czym przypomina tablica pamiątkowa (ściana od strony ul. Ordynackiej - proj. Alfred Jesion, odsłonięcie 20 IX 1958).

Nr 61: kamienica. Pod koniec XIX w. działał tu magazyn obuwia damskiego Kazimierza Chrobocińskiego. Mieszkał tu również Karol Minter, zanim zrobił karierę jako przemysłowiec. Mieścił się tu sklep z narzędziami chirurgicznymi Gustawa Manna. W 1911-2 dla kupca Wilhelma Geyera połączono nr 61 i 63 i zbudowano wewnątrz wielką salę widowiskową Mirage na 1000 osób. Oprócz tego mieściły się tu sklep z gorsetami Concorde, wyroby jubilerskie T. Malinowskiego, zakład fotograficzny J. Malewicza. W 1928 działała tu filia baru Kokos, sklep Elektrotermia, sklep z konfekcją damską i gorsetami Concorde, a także zakład fotograficzny Moderne B. Zająca.

Nr 62: kamienica. W XVIII w. stały tu budynki należące do karmelitanek bosych. W kamienicy z XIX w. w 1827 Karol Titius prowadził aptekę wdowy Wolff. W poł. XIX w. działał tu skład win i korzeni Stanisława Rozmanitha. Mieszkał tu malarz Antoni Bazyli Kolasiński (1811-1876). Działała tu redakcja Biblioteki Warszawskiej, którego naczelnym od 1876 był Kazimierz Wójcicki. W 1893 otwarto tu schronisko dla szwaczek: na początek zamieszkało tu 5 chorych na oczy staruszek. Na pocz. XX w. mieścił się tu sklep meblowy S. Micewicza. W 1936 dobudowano 2 piętra, likwidując przy okazji zabytkowy wystrój i dodając 6 balkonów. Działało tu kilka sklepików, z których największym był salon z obuwem Eustachego Gordeckiego.

Nr 63: kamienica. Od 1827 działała tu cukiernia mistrza szwajcarskiego Kacpra Semadeniego. W 1897-1900 na pierwszym piętrze dział lokal nocny Alexandryna kantonisty Weltzmann. Później przeniesiono lokal na Mokotowską 73 i umieszczono tu salon obrazów Aleksandra Krywulta., który po gruntownej przebudowie ogromnymi środkami finansowymi zajął całe pierwsze piętro. Niestety, po trzech latach zmarł jego twórca a syn Jan, który go przejął, poprowadził tylko przez trzy kolejne lata. W 1911-2 dla kupca Wilhelma Geyera połączono nr 61 i 63 i zbudowano wewnątrz wielką salę widowiskową Mirage na 1000 osób.. Obok działały sklep z artykułami żelaznymi Geyera, magazyn z konfekcją męską E. Fertnera i salon obrazów S. Kulikowskiego. W 1920 teatr Miraż spłonął, jednak w 1921 oddano go z powrotem do użytku dzięki inicjatywie W. Potrzebińskiego i A. Strzałeckiego. Wystawiono na początek operetkę Księżniczka Bla-Ga i fantazję Satyr i Nimfa. Później działał jako Nietoperz, a następnie działało tu mnóstwo przelotnych teatrzyków. W 1928 otwarto tu kino "Rococo", a koło 1939 kino "Europa. Cały czas działał tu sklep z konfekcją i bielizną męską "T. Fertner i S-ka.

Nr 64: kamienica Zrazowskiego. W XVIII w. stały tu zabudowania kasztelana sądeckiego, Józefa Czernego. W 1767-8 powstał tu pałac księcia Aleksandra Sułkowskiego (zwany Nowym Sułkowem), zapewne wg proj. Jakuba Fontany. Mieścił się tu jeden z pierwszych teatrów Warszawy, odbywały się opery, komedie, balety, loterie, licytacje. Z tyłu pałacu funkcjonowały jatki rzeźnicze. W 1808 pałac - przeznaczony na koszary dla wojsk francuskich - spłonął. Na miejscu pałacu zbudowano jatki wg proj. J. Gaya, później magazyn mebli i fabryka materacy. Po wybudowaniu kamienicy w 1821-6, jatki zamieniono na porządne stragany z nabiąłem i mięsem. W 1827 działał tu handel win i korzeniami Jakuba Flataua, później sklep wędliniarski Fryderyka Kumkego i skład wódek Franciszka Wiśniewskiego. W kamienicy istniał także szynk Erxleblenc. Pod koniec XIX w. działała tu produkcja bilardów Jakuba Stapfa. Antoni Wysokiński prowadził tu również zakład piwa bawarskiego, a Tomasz Borowski bar obiadowy. Na pocz. XX w. działały tu skład przyborów krawieckich Chaima Perlmuttera, skład fortepianów K.O. Fiedlera i zakład fotograficzny Renoma. Następnym zakładem była loteria państwowa Dzierżanowskiego. W okresie międzywojennym kwitł handel na zapleczu kamienicy, popularna była restauracja Astoria (uczęszczali tu Kasprowicz, Żeromski, Makuszyński, o

którym krążyły dowcipy, że za swoje przywiązanie do lokalu dostał odznaczenie Astoria Restituta; przychodzili tu Skamandryci, tutaj Karol Szymanowski odkrył Zbigniewa Uniłowskiego, który z pomocnika kelnera przeistoczył się w uznanego pisarza). Obok Astorii działała tu restauracyjka Kaukaz P.A. Moulina i bar Tychy, handlujący piwem Tyskim. Poza tym istniało tu 13 sklepów galanteryjnych, 7 z bielizną, 3 z konfekcją i obuwem, 3 kolonialne, sklep z kapeluszami męskimi Stanisława Adamowskiego i księgarnia Jakuba Zalcsztajna. Ok. 20% sprzedawców to Żydzi. Handel toczył się tu nawet podczas okupacji, również nielegalnymi produktami spożywczymi. 02.12.1943 hitlerowcy rozstrzelali tu 34 osoby. Po wojnie odbudowano kamienicę na biura Zjednoczenia Producentów Surogatów Kawy.

~ Nr 65: W 1827 działał tu handel win i korzeniami Ludwika Sojeckiego. Mieściła się tu kawiarnia Marcina Jasińskiego. W 1868 powstał tu piętrowy dom wg proj. Bonifacego Witkowskiego. Długi czas działał tu skład herbaty Mikołaja Szumilina. Po wojnie rozebrana na przedłużenie ul. Świętokrzyskiej.

Nr 66: kamienica z poł. XIX w. W XVIII w. stał dworek dominikański. W poł. XIX w. działała tu fabryczka produkująca świece woskowe i pierniki Jana Wittchena. Na pocz. XX w. działała tu firma Szumilina, sprzedająca ikony, sklep wędliniarski L. Dusogea i zakład mleczarski Jakubówka (filia). W okresie międzywojennym właścicielem był Bank Handlowy w Łodzi, który podnajmował lokale na sklep z art. piśmienniczymi Zygmunta Majchrowskiego i sklep kolonialny A. Walczaka.

Nr 68: Kamienica. W drugiej poł. XIX w. mieściła się tu świetna restauracja Teofili Zwolińskiej i zakład Cypy Goldflam, a w piwnicy działała restauracja Franciszki Mazalskiej. Obok mieścił się magazyn mody damskiej Felicji Majzner. W 1912 działała tu piekarnia Nowa Aleksandra Łapińskiego, aż do II wojny. W latach 20 XX w. uruchomiono tu jeszcze cukiernię Edmunda Zielińskiego i sklep z galanterią N. Klinka.

Nr 67 \ 69: pałac Zamoyskiego. W 1659 stał tu dwór cześnika warszawskiego Piotrowskiego. W XVIII w. stał tu dom Marii Anny de la Grange d'Arquien, żony Jana Wielopolskiego. Wcześniej stały tu 2 pałace należące do Branickich (mały i wielki). W 1744 przebudowano pałac dla Jana Klemensa Branickiego, a ok. 1773 rozbudowano zespół dla Franciszka Ksawerego Branickiego wg proj. Zuga. W 1818, z dwóch założono tu dwa pałace: Większy (nr 69) zajął Antoni Kawczyński, a Mniejszy (nr 67) zajęła księżna Anna Sapieha. W pałacu Mniejszym mieszkał Stanisław Staszic i tu zmarł w 1826, a inne pomieszczenia zajmowali Tomasz Kamieński - sędzia Trybunału Cywilnego, Aleksander Skrebicki - zarządca Komisji Polowej Prowiantową Litewskiego Oddzielnego Korpusu, hrabia Walenty Faustyn Sobolewski herbu Ślepowron (1765-1831) - sekretarz w gabinecie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, starosta warszawski w latach 1785-1794, poseł na Sejm Czteroletni, hrabia Ignacy Sobolewski (1770-1846) - minister sprawiedliwości Królestwa Polskiego w latach 1825-30 a także Adam Dunin-Żurkowski (zm. 1829) - "Jaśnie Wielmożny Radca Stanu Państwa Rosyjskiego i kawaler różnych orderów". W 1827 działał tu handel win i korzeniami i swój zakład miał fryzjer Szczepan Maczucki. W 1838 Andrzej Zamoyski kupił dwa pałace i połączono je w 1843-7 wg proj. Henryka Marconiego. Mieszkał tu wówczas Jerzy Aleksandrowicz (1819-1894), profesor botaniki Szkoły Głównej i Uniwersytetu Warszawskiego, dyrektor Ogródu Botanicznego, założyciel Ogródu Pomologicznego na Marymoncie, pionier jedwabnictwa w Polsce. Do grona lokatorów zaliczali się również profesorowie Józef Chołody i Nikodem Krzysztof Pęczarski (1814-1877) oraz muzyk Feliks Jaroński (1823-1895). Płaskorzeźby wykonał Paweł Maliński (Minerwa, Merkury, Ceres, Wisła i Bug symbolizujące przemysł, handel, rolnictwo i żeglugę). W 1842 przeniosła się tutaj - wraz z rodzicami - z nr 70 Jadwiga Łuszczewska (1834-1908), znana później pod pseudonimem Deotyma pisarka i poetka. Mieszkało tu (w pałacu i budynkach na posesji) kilkaset osób, głównie służby, prowadzono również wiele interesów: handel kolonialny panien Langage, skład herbaty i ruskich towarów braci Gridinów, sklep myśliwski. Działała tu również wytwórnia luster i okien Patrycego Enderlina, magazyn strojów damskich Cecylii Wyganowskiej i sklep ze słomkowymi kapeluszami kobiecymi

Emilii Rogińskiej, wytwórnia ram złożonych Rudolfa Methlowa, fabryczka wyrobów żelaznych Pawła Frybesa i zakład fotograficzny Józefa Giwartowskiego. 26.09.1863 przed pałacem, w czasie przejazdu carskiego namiestnika Teodora Berga, Żandarmeria Narodowa dokonała na niego nieudanego zamachu. Jako zemstę wyrzucono przez okno fortepian Chopina, który stał w mieszkaniu jego siostry, Izabeli Barcińskiej. Pod koniec XIX w. mieściły się tu Towarzystwo Ruskie, Dom Handlowy Ludwika Smolińskiego (maszyny do szycia, litografie, narzędzia rolnicze, zboże, wódka), skład płótna i towarów lnianych Alberta Loevego, skład z papierem stemplowanym Izydora Zweibauma, handel galanterii żelaznej Braun i Geier, zakład optyczno-chirurgiczny i fizyko-matematyczny Gustawa Gerlacha, cukiernia A. Możdżeńkiego, skład cukru i herbaty Leona Krupeckiego, księgarnia D.E. Kożanczykowa, sklep z genewskimi zegarkami Władysława Grabaua (przeniesiony potem do nr 70), w 1881 działał tu skład płótna i materiałów W. Muller i S-ka. Na pocz. XX w. mieściła się tu księgarnia rosyjska Karabasnikowa. Potem, aż do 1915 mieścił się tu Zarząd Wojenny Okręgu Warszawskiego i Sąd Wojenny, gdzie w 1905 sędzono Kasprzaka i Gurcmana (Kasprzaka skazano na karę śmierci). W 1928 część (nr 67) zajmowała Komenda Główna Policji Państwowej i redakcje Wojskowego Przeglądu Wydawniczego i Niższego Funkcjonariusza Państwowego. W drugiej części (nr 69) istniała księgarnia Ossolineum, sklep z wyrobami elektrycznymi firmy Ericsson, perfumeria Wildt i S-ka oraz kolektura państwowa Janiny Haładej „Szukasz szczęścia wstąp na chwilę. Przed samą wojną mieściło się tu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. W 1939 mieściło się tu Dowództwo Obrony Warszawy. Po przejściu budynku przez Niemców umieścili oni tu swoją Komendę Policji. W czasie odbudowy Mieczysław Kuźma zmienił całkowicie wygląd okiem 2 górnych pięter (nr 69), a także odbudował nr 67 niezgodnie z oryginałem, nie odbudowując również 2 pałaców na tyle. W tympanonie umieszczona jest płaskorzeźba Pawła Malińskiego, która przedstawia Minerwę (mądrość), Cererę (rolnictwo), Merkurego (handel) i Jazona (zamożność). Dziś budynek zajmuje Uniwersytet Warszawski (Wydział Dziennikarstwa).

Tablica upamiętniająca Wrzesień 1939. Umieszczono ją tu na pocz. lat 50 XX w. Napis na niej głosi: W tym domu we wrześniu 1939 r. podczas hitlerowskiego najazdu na Polskę mieściło się dowództwo obrony Warszawy.

Nr 70: Pałacyk Misjonarzy. Powstał w latach 50 XVIII w. Miał 2 pietra i środkowy ryzalit, zwieńczony trójkątnym szczytem. Na 1. piętrze istniał balkon z kutą, koszową balustradą. W XIX w. mieszkał tu Dyrektor Generalny wydziału Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Ignacy Badeni. Mieszkała tu również kasztelanowa połaniecka Marianna ze Świdzińskich Lanckorońska w 1802-26, wraz siostrami zwana Trójcą Świętą, ponieważ były aż tak bogobojne; prowadziły reuniony towarzyskie bez muzyki, kart i tańców. W 1834 zamieszkali tu Magdalena i Wacław Łuszczewscy, rodzice Jadwigi (1834-1908), znanej później pod pseudonimem Deotyma (8 lat później przenieśli się do pałacu Zamojskich). Za ich czasów odbywały się tu poniedziałkowe przyjęcia dla czołówki arystokratycznej, finansowej, naukowej, literackiej i duchowieństwa. Mimo snobizmu i przesadnej etykiety, salon Łuszczynskich zajmował pierwsze miejsce w warszawskim środowisku kulturalnym. Mieszkał tu również muzyk Andrzej Rajczak. Pod koniec wieku XIX mieścił się tu ekskluzywny magazyn lamp a także sklep winno-kolonialny, antykwariat Fajwła Blumenthala (od 1873 działała przy księgarni Czytelnia Polska), magazyn mody damskiej W. Kuhnke i drugi B. Marcinkowskiej, sklep z genewskimi zegarkami Władysława Grabaua (przeniesiony z nr 69). Zamieszkał tu również Teodor Chrząński herbu własnego (1821-1887) - malarz i heraldyk, wieloletni pracownik Heroldii Królestwa Polskiego do jej rozwiązania w 1861 roku a następnie Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Na pocz. XX w. istniał tu hotelik Neapol, sklep kolonialny Merkury, skład apteczny L. Budzyńskiego, zakład pogrzebowy B. Kamińskiego, sklep z zegarami W. Grabaua i 2 składy fortepianów: C.M. Schroedera i M. Wąsowskiego. W 1913 otwarto tu magazyn bielizny i konfekcji męskiej Siewicz & Waszkiewicz. W 1918 mieściła się tu restauracja Stanisława Szafrana, a od 1928 działał tu sklep z tytoniem Muza, sklep z rowerami Impet, salon z zegarami W. Grabaua, skład apteczny Lucjana Budzyńskiego i skład fortepianów Wąsowskiego.

Nr 72: pałac Staszica. W 1620 zbudowano tu kaplicę Moskiewską, która była mauzoleum rosyjskiej rodziny carskiej Szujskich, którzy pojmani na wschodzie, zginęli w Warszawie i tu zostali pochowani. Była to pierwsza, wolnostojąca budowla o założeniu centralnym, na planie ośmiokąta, zwieńczona kopułą. Po wysłaniu ciał do Moskwy, kaplicę rozebrano. W 1676 mieścił się tu kościół Dominikanów Obserwantów wraz z kościołem MB Zwycięskiej, zbudowanym w 1705 pewnie wg proj. Tylmana z Gameren, który zmodyfikował poważnie przeciągające się prace nad projektem Schroegera. W 1818 wyburzono sypiący się, opuszczony kościół i klasztor.

Pałac powstał w 1820-3 wg proj. Antonio Corazziego dla Towarzystwa Przyjaciół Nauk Stanisława Staszica, założonego w 1800, zlikwidowanego przez carat w 1832. Do TPN należeli Sołtyk, Albertandi, Czacki, Czartoryski, Sapieha... Celem było krzewienie języka polskiego, więc towarzystwo zajęło się gromadzeniem księgozbioru polskiego i wydawaniem dzieł polskich. Otwarcie nastąpiło w październiku 1823. Mieszkał tu również dr filozofii i ekonomii Fryderyk Skarbek, a także sam architekt Corazzi. Działała tu również drukarnia szkolna, jak i cukiernia Antoniego Tosia. W ramach reperkusji po powstaniu w pałacu założono najpierw Akademię Medyko-Chirurgiczną i rosyjskojęzyczne gimnazjum. W poł. XIX w. działał tu skład win i korzeni Morytza Goldsztejna. Mieszkał tu malarz Bonawentura Dąbrowski. W 1858-62 mieściła się tu Akademia Lekarska, od 1862 rosyjskie gimnazjum i 2 szkoły elementarne dla chłopców. W 1892-3 przebudowano budynek w stylu bizantyjsko-ruskim na cerkiew z rozkazu Aleksandra III wg proj. Władimira Pokrowskiego. Pomysłodawcą przeróbki był kurator carski Aleksander Apuchtin. W 1899 reklamował się tu Maison Ormonde, oferujący rowery Singer od 125 rubli i rowery Triumph od 160 rubli. Na pocz. XX w. działało tu przedstawicielstwo firmy Peugeot, sklep z instrumentami muzycznymi I. Fajgenbauma, księgarnia S. Strakuna i nadal Maison Ormonde. W 1924-6 częściowo powrócono do dawnej formy, resztki bizantyjskich zdobień usunięto po wojnie. W 1918-1939 mieściło się tu Towarzystwo Naukowe Warszawskie. W 1916 oficerowie niemieccy umieścili tu swoją lożę masońską w przerobionym tortowymi zdobieniami przez Piotrowskiego budynku. Po opuszczeniu przez Niemców pałacu, panował tam straszny bałagan, sala loży masońskiej miała podłogę pomalowaną na niebiesko z wyrysowanymi konstelacjami, było tam również mnóstwo akcesoriów, szachy, antały po winie i piwie... W czasie Powstania Warszawskiego pałac spłonął, ale część księgozbioru ocalało w piwnicach. Dziś mieści się tu siedziba Polskiej Akademii Nauk. W 1926 pałac przebudowano wg proj. Mariana Lalewicza, który wrócił do form klasycznych. Po zniszczeniach wojennych pałac odbudowano w 1947-50 wg proj. Piotra Biegańskiego.

Na frontonie łaciński napis: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

Data nadania nazwy: ok. 1640 rok